

HELKA KETONEN

Sydänmaan paalut – yhteisöllistä nykytaidetta Vesannolta

<https://doi.org/10.51807/maaseutututkimus.146589>

Amerikan alkuperäiskansojen toteemipaalut ovat monille tuttuja, ainakin elokuvista ja sarjakuvista. Erilaisia paaluja on kuitenkin veistetty ympäri maailmaa – myös Suomessa. Vanhimmat suomalaiset paalulöydöt ovat 2 000 vuotta vanhoja, mutta tuoreempia paaluja löytyy Vesannolta Pohjois-Savosta. Vesannon 20 Sydänmaan paalua tehtiin kesällä 2023 yhdessä paikallisten ihmisten ja yhteisöjen kanssa.

Tuomas Kuhmosen itse tekemä monikäyttöpaalu työhuoneen vieressä. Kuva: Tuomas Kuhmonen.

Pohjois-Savossa 6–10-metriset mäntypuusta moottorisahalla veistetyt paalut kuvaavat ihmisiä, eläimiä ja tapahtumia. Ne kuvaavat suunnittelijoidensa historiaa, identiteettiä ja elämäntarinaa. Paalut veisti moottorisahataiteilija Juha Käkelä kyläläisten kanssa tehtyjen piirustusten mukaan. Vesannon kunta toteutti hankkeen Taiteen edistämiskeskukselta ja Vesannon Osuuspankilta saadulla rahoituksella. Paalujen kokonaisuudesta muodostui kesän 2023 aikana julkinen taideteosryhmä, joka sijaitsee eri puolilla kuntaa ja on siten myös vieraiden käypäläisten katseltavana.

Paalujen syntyprosessi

Veistosprosessin idea syntyi paikallisen asukkaan, kunnanvaltuuston puheenjohtajan ja Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen tutkimusjohtajan Tuomas Kuhmosen mielessä, kun hän oli päässyt tutustumaan suomalaisten moottorisahanveistäjien upeaan puunkäsittelytaitoon ja -taiteeseen Ilomantsin veistotapahtumassa.

– Vesannolla on paljon järjestöjä ja yhdessä tekemisen perinteitä, minkä vuoksi kunta lähti mielellään mukaan kokeilemaan uudenlaista yhteisöllisen tekemisen muotoa, kertoo Kuhmonen.

Hankkeen tavoitteena oli lähestyä harvaan asutun maaseudun yhteisöllisyyteen, osallisuuteen, identiteettiin ja omaehtoisuuteen liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia ITE-taiteen eli nykykansantaiteen kautta. Veistosprosessin toivottiin myös lisäävän taiteen saavutettavuutta sekä tekevän näkyväksi puhuttelevia tarinoita kuntalaisista ja heidän elämästään ennen ja nyt.

Ehdotuksia saatiin lopulta yhteensä 19, jotka kaikki toteutettiin. Suunnitelmien tuli heijastaa yhteisön identiteettiä, paikallista kulttuuria tai luontoa, minkä lisäksi omaperäisyyttä arvostettiin. Puut lahjoitti kunta. Kunta haki moottorisahataiteilijaa avoimella haulla, ja tekijäksi valikoitui haastattelujen ja ansioiden perusteella Juha Käkelä.

Paalut nimettiin Sydänmaan paaluiksi. Vesannon kunta on käyttänyt Sydänmaa-brändiä viestinnässään jo useita vuosia. Sydänmaa-sanalla on siinä kahtalainen merkitys: se kuvaa sekä reuna-aluetta että sydämen ja maan tai paikan liittoa.

Sydänmaan paalut edustavat paikallisyhteisöjen monimuotoisuutta

Sydänmaan paalut sijaitsevat eri puolilla Vesannon kuntaa. Paalujen suunnittelijat ovat itse määritelleet paalujen paikat. Osa paaluista on pinnaalta poltettu sahattujen kuvien korostamiseksi ja osa on maalattu. Kokonaisuudesta on tarkoitus muodostaa reitistö, johon voi tutustua sekä paikan päällä että digitaalisesti. Sydänmaan paalujen ympärille on suunnitteilla myös tapahtumia tulevina vuosina.

Paalujen suunnittelu veti mukaan suuren joukon paikallisia ihmisiä, eli yhteisöllinen taide kiinnosti. Esimerkiksi Niinivedenpään kylän Kurkkiparkin paalun suunnitteluun osallistui kahdeksan kylän entistä ja nykyistä asukasta, tuolloin ikäjakaumaltaan 8-86-vuotiaita. Oman paalunsa saivat myös esimerkiksi Vesannon Musiikinystävät, Vesannon Koiraharrastajat, Vesannon ja Tervon yrittäjät, Vesannon Karjalaiset sekä Vesannon Sporttinaiset.

Niiniveden kylän kurkkipaalu
Niinivesi-järven rannassa.
Kuva: Tuomas Kuhmonen.

Vesannon Musiikinystävien paalu entisen kunnantoimiston vieressä. Kuva: Tuomas Kuhmonen.

Vesannon Musiikinystävien paalussa on nuotteja ja soittimia, ja se heijastaa pitäjän pitkää musiikkiperintöä. Kunnan vaakunassa on nuottiviivat, ja Musiikinystävät järjestävät vuosittain suosittun nuorten musiikkikilpailun, joka kantaa vesantolaislähtöisen säveltäjän ja sanoittajan Kalervo Hämäläisen nimeä (mm. Veteraanin iltahuuto, Lapin äidin kehotolaulu). Vesannon Koiraharrastajien paalu seisoo uuden koirapuiston

Vesannon Koiraharrastajien paalu uuden koirapuiston vieressä. Kuva: Tuomas Kuhmonen.

vieressä, ja siihen on ikuistettu kolme suomalaista koirarotua: suomenajokoira, suomenpystykorva ja karjalankarhukoira. Yrittäjien paalu juhlistaa puolestaan Reiska-jalkapallon vuosittaista MM-turnausta, joka kokoaa tuhatpäisen ihmisjoukon kisailemaan huonosti jalassa pysyvissä tossuissa. Monelle varttuneemmalle kyläläiselle muistorikasta (myös

Tervon ja Vesannon yrittäjien paalu Reiska-jalkapallon MM-kisoista. Kuva: Tuomas Kuhmonen.

putkan osalta) Asinsalmen tanssilavaa ylläpitävät Vesannon Karjalaiset pystyttivät paalun lavan parkkipaikalle. Vesannon Sporttinaiset puolestaan ovat lähteneet lenkille kirkonkylällä sijaitsevan petäjän juurelta 50 vuoden ajan, ja nyt tuolla paikalla seisoo heidän paalunsa.

– Paaluihin on tallennettu muistoja, tapahtumia ja ihmisille tärkeitä asioita, eli ne ovat myös eräänlainen paikallishistorian ulkoilmamuseo, kertoo Tuomas Kuhmonen.

Vesannon Karjalaisten paalu Asinsalmen tanssilavan pihassa. Kuva: Tuomas Kuhmonen.

Miten paalut voivat nyt talven jälkeen?

Vesannon paalujen veistäminen oli viime kesänä Juha Käkelälle iso urakka. Taiteilijalle itselleen jäi työstä hyvä maku:

– Vesannon paalut olivat unohtumaton kokemus. Julkisia taidetöitä on aina hieno tehdä, ja niihin liittyy paljon tunnetta, niin tekijällä kuin teettäjälläkin. Oli hienoa kuulla paalujen tarinat ja sen myötä yrittää tehdä tarinat näkyviin. Kiitos, että sain tehdä nämä.

Paalut elävöittävät maisemaa, ja monet ovat käyneet katsomassa niissä olevia kuvia. Pienimuotoisia paalunvihkiäisiäkin on pidetty. Osaa kuntalaisista asia kuitenkin närästi, ja paaluihin käytetylle rahalle esitettiin parempia käyttökohteita. Tätä ei voitu toki tehdä, koska kaikki rahoitus tuli kunnan ulkopuolisista lähteistä. Ilkivallaltakaan ei ole kokonaan säästyty.

– Ainahan uusi tapa tehdä ja toimia närästää joitakin, vaikka ei olisi kysymys edes rahasta. Juhan taitavaa ja taiteellista toteutusta ja osaaamista on kyllä toisaalta kovasti kehuttu, ja monet kävivät seuraamassa moottorisahaveistoa, kertoo Tuomas Kuhmonen.

– Aika näyttää, täydentykö paaluverkosto vielä tulevaisuudessa uusilla teoksilla. Pitäjässä elää monenlaisia tarinoita ja porukoita, joten aineksia olisi. Yhteisöllinen taideprojekti innosti ja yhdisti. Tämä on vahva viesti siitä, että maaseudun yhteisöllisyys kaipaa myös uusia ilmenemismuotoja monien perinteisten muotojen rinnalle. Hankkeella onnistuttiin sekä nostamaan esille Vesannon vahvaa yhteisöllistä perinnettä että kunnioittamaan paikallisten ihmisten tekemää monialaista kulttuurityötä, toteaa Kuhmonen lopuksi.

OSOITE Vesannon kunnan eri kylissä. Myöhemmin julkaistaan tarkempi reittikartta.

AVOINNA Katsottavissa vapaasti.

ESTEETTÖMYYS Paalureitistä valmistuu digitaalinen kierros, johon pääsee tutustumaan etänä ja esteettömästi.

LISÄTIETOJA Kunnanjohtaja Pia Harmokivi sekä vapaa-aika- ja hyvinvointipäällikkö Anne Jäntti.

Juha Käkelä, Backwoods Company Oy <https://www.puutarhataide.com/>

Vesannon Sporttinaisten paalu. Tästä on lähdetty yhdessä lenkille 50 vuotta. Kuva: Tuomas Kuhmonen.